

**РОЗВИТОК ІНТЕРЕСУ ДО ГУРТКОВИХ ЗАНЯТЬ З
ДЕКОРАТИВНО-ПРИКЛАДНОГО МИСТЕЦТВА**

Сучасна теорія навчання та виховання дітей при аналізі педагогічних явищ все більше та більше звертається до особистості дитини, до тих внутрішніх процесів, які викликаються у неї діяльністю, спілкуванням та спеціальними педагогічними впливами. Тому очевидна увага в сучасних педагогічних дослідженнях до феномену інтересу. Це важливе питання розглядається в дослідженнях багатьох вчених (Г.І. Щукіна, Н.Г. Морозова, В.Г. Іванов та інші) [2;3;5]. Поряд з розробленими питаннями в області пізнавальних інтересів (пізнавальний інтерес як дидактична проблема, як необхідний мотив різносторонньої діяльності учнів, як фактор розвитку його особистості) проте ряд питань потребують подальшого вивчення.

Предметом інтересу є найвизначніша властивість людини: пізнавати навколишній світ не тільки з метою біологічного і соціального орієнтування в дійсності, але в самому істотному відношенні людини до світу – у прагненні проникати в його різноманіття, відображати у свідомості важливі сторони, причинно-наслідкові зв'язки, закономірності, суперечливість. У інтересі, спрямованому на відображення сутнісних сторін дійсності, закладені можливості проникнення в наукові істини, добуті людством, розширювати рамки пізнання, відшукувати нові шляхи і можливості більш повного освоєння людиною обраної діяльності, області пізнання.

У той же час інтерес, будучи: включеним у пізнавальну діяльність, сполучений з формуванням різноманітних особистісних відносин: вибірного відношення до тієї чи іншої області науки, пізнавальної діяльності, спілкуванню із співучасниками пізнання. Більш того, інтерес, активізуючи всі психічні процеси людини, на високому рівні свого розвитку спонукає особистість до постійного пошуку перетворення дійсності за допомогою діяльності (зміни, ускладнення її цілей, виділення в предметному середовищі

актуальних і значних сторін для їхньої реалізації, відшукування інших необхідних способів, внесення в них творчого початку).

Особливістю інтересу є також його здатність збагачувати й активізувати процес не тільки пізнавальної, але і будь-якої діяльності людини, оскільки пізнавальний початок є в кожній з них. Будь-яку діяльність людина, одухотворена інтересом, робить з великою пристрасстю, більш ефективно. Особливу значимість навчально-пізнавальний інтерес має в шкільні роки, коли навчання стає фундаментальною основою життя, коли до пізнання дитини, підлітка причетні спеціальні установи та педагогічно підготовлені кадри.

Інтерес має складну структуру, яка в свою чергу складається як з окремих психічних процесів: інтелектуальних, емоційних, регулятивних, так і об'єктивних та суб'єктивних зв'язків людини зі світом, виражених у відносинах.

Вплив мотиваційної сфери на інтерес безперечний, оскільки сам він виступає як безпосередній внутрішній побудник пізнавальної діяльності. Але інтерес не можна зводити до мотиву, його джерело в самозародженні з мотиваційної сфери, а в об'єктивній дійсності, у якій здійснюється життєдіяльність людини і розвиваються її духовні потреби. Інтерес можна розглядати як процес виражений у своєму розвитку різними станами. Умовно розрізняють послідовні стадії його розвитку: цікавість, допитливість, пізнавальний інтерес, теоретичний інтерес. Це у відомій мірі допомагає більш менш точно визначити стан вибірнього відношення учня до предмета і ступінь його впливу на особистість. І хоча ці стадії не усі науковці визнають, тому виділяються вони чисто умовно, та найбільш характерні їхні ознаки залишаються загально визнаними.

Цікавість – елементарна стадія вибірнього відношення, що обумовлене чисто зовнішніми, часто несподіваними обставинами, що залучають увагу людини. Для людини це елементарне орієнтування, пов'язане з новизною ситуації, може і не мати особливої значимості, вона, як відомо, зафіксована

вже в мавп. На стадії цікавості учень задовольняється лише орієнтуванням, пов'язане з цікавістю до того чи іншого предмета, тієї чи іншої ситуації. Ця стадія ще не виявляє справжнього прагнення до пізнання. Проте цікавість як фактор виявлення пізнавального інтересу може слугувати його початковим поштовхом.

Допитливість – характеризується прагненням людини проникнути за межі побаченого. На цій стадії інтересу виявляються досить сильні вираження емоцій подиву, радості пізнання, задоволеності діяльністю. Творчо бажана, радісна праця в роки дитинства, писав В.А. Сухомлинский, – це і пальне і чисте повітря, без яких не угасає вогник допитливості.

Пізнавальний інтерес на шляху свого розвитку звичайно характеризується пізнавальною активністю, ясною вибіркою спрямованістю, мотивацією, у якій головне місце займають пізнавальні мотиви. Пізнавальний інтерес сприяє проникненню особистості в істотні зв'язки, відносини, закономірності пізнання. Ця стадія характеризується поступальним рухом пізнавальної діяльності школяра, пошуком цікавлячої його інформації. Допитливий школяр присвячує вільний час предмету пізнавального інтересу і має досить високі показники в навчанні.

Теоретичний інтерес пов'язаний як із прагненням до пізнання складних теоретичних питань і проблем конкретної науки, так і з використанням їх як інструмента пізнання. Ця ступінь активного впливу людини на світ, на його перебудову, що безпосередньо пов'язано зі світоглядом людини, з його переконаннями в силі і можливостях науки. Ця ступінь характеризує не тільки пізнавальний початок у структурі особистості, але і людину як діючого суб'єкта, особистість.

Але не можна розглядати зазначені ступіні інтересу ізолювано одне від одного. У реальному процесі вони являють собою, складне сполучення і взаємозв'язки, тут же виявляються і рецидиви в зв'язку зі зміною предметної області, і співіснування в єдиному акті пізнання, коли цікавість переходить у допитливість.

Однак в умовах високого рівня навчання, цілеспрямованої роботи вчителя по формуванню інтересів учнів, тимчасовий стан зацікавленості може бути використаний з метою розвитку допитливості, прагнень керуватися науковим підходом у навчанні (шукати і знаходити докази, перевіряти практично дії законів, читати додаткову літературу, виявляти цікавість до нових наукових відкриттів та інше). Цей навчально-пізнавальний інтерес у самому загальному визначенні можна назвати вибіркою спрямованістю людини на пізнання предметів, явищ, подій навколишнього світу, що активізує психічні процеси, діяльність людини, її пізнавальні можливості. Пізнавальний інтерес виступає в навчальному процесі у своїх різноманітних проявах (модифікаціях).

Діяльність, зігріта радістю пізнання, досягнення, насичена активною думкою і пошуком, стає продуктивною, успішною, творчою. Усе це зміцнює почуття власної гідності школяра, підвищує цінність його в колективі однолітків і серед дорослих.

Пізнавальні інтереси школяра розвиваються, ускладнюються, збагачуються в ході розвитку, у процесі становлення особистості учня. Загальні тенденції розвитку пізнавальних інтересів:

- від інтересу, пов'язаного із зовнішніми стимулами, до інтересу, вільному від зовнішньої ситуації, який спонукається більш складними обставинами, пов'язаними із «внутрішнім середовищем» самого школяра;
- від інтересу нерозчленованого, часом дифузійного до інтересу усе більш диференційованому;
- від інтересу, підданого частій зміні ситуації, випадковим впливам, до інтересу усе більш стійкому, постійному;
- від інтересу поверхового (до яскравих, цікавих сторін явища) до інтересу з глибокою теоретичною основою, що розкриває причинно-наслідкові зв'язки, внутрішні відносини, закономірності.

Дослідженнями зафіксовані різні сторони в об'єктах вивчення, що як би виявляють інтерес учнів і дозволяють у відомій мірі керувати їм, спираючись

на зовнішні ресурси навчання. Серед них багато випробуваних компонентів: цікавість, наочність, технічні засоби. Особливе місце в цьому ряді займають такі прийоми, що стимулюють внутрішні ресурси – процеси, що лежать в основі інтересу. Серед них видну роль грає постійне відновлення змісту, способів, форм індивідуальної роботи, що викликає в учнів стан чекання від навчання чогось нового, особливого. Цей прийом, що діє як стимул пізнавального інтересу учнів, має свої модифікації. В одних умовах, коли багато чого вже відомо, цей прийом виступає у вигляді відсторонення, розкриття відомого раніше під новим кутом зору, рішення аналогічної задачі новими засобами, не одним, а різними способами, що змушує переглядати колишні шляхи, шукати інші, більш ощадливі, раціональні. В інших умовах нове виступає у вигляді проблемних ситуацій, що знову ставить учнів перед несподіваним рішенням, протиріччями, що загострюють діяльність розуму, уваги, пам'яті (оскільки потрібно оперувати колишніми знаннями). Цікавість і наочність повинні щораз виглядати по іншому і сприяти активному орієнтуванню учнів. Новизна – стимул появи будь-якого, і особливо пізнавального, інтересу, що протягом розвитку перетерплює зміни. Процес становлення пізнавального інтересу, поглиблення його, зв'язаний з кількарізним звертанням до предмета інтересу особистості. Відбувається осяяння, що приносить особистості нові радості пізнання, а з ними разом і усвідомлення свого розвитку.

Найважливішим стимулом інтересу до навчання виступає фактор значимості знань, що здобуваються, умінь, розв'язуваної задачі, виконуваної дії. Цей стимул впливає з необхідності в будь-якій діяльності намічання цілей. У навчанні, як правило, ціль найчастіше визначається вчителем. Виявлення значимості області знань, досліджуваної теми, розв'язуваної задачі – це і є той ключ, що відкриває шлях до свідомого навчання, до інтересу пізнавати. Навіщо потрібно знати? Що несе в собі це знання? Яка роль його в загальному русі науки, у системі знань школяра? У чому зміст даного способу? Яке місце дане знання займає в суспільній і особистій

практиці? Усе це, у кінцевому рахунку звернено до усвідомлення учнем далекої і близької мети, поглиблює інтерес до оволодіння знаннями.

Широке використання різноманітних індивідуальних завдань, які учні мають можливість обирати самостійно, вимагають активного пошуку, оперування узагальненими вміннями, творчого розв'язання, – найважливіший стимул і для розвитку інтересу до навчання, і для пізнавальної активності школяра. Однією з відмінних рис освітньої галузі “Технології” є проектна діяльність. Її слід використовувати не тільки під час уроків, а також логічно і в позаурочний час, в тому числі і в процесі гурткової роботи. Проект – це підсумкова закінчена робота учня. В ній відбиваються більш глибокі здібності школярів, їхні знання й уміння. Сьогодні, якщо є можливість, необхідно при виконанні учнями проектів використовувати комп'ютерну техніку як інструмент діяльності. За допомогою комп'ютера школярі зможуть вибирати різноманітні об'єкти праці, спроектувати задуманий виріб, розробити художнє оформлення свого виробу, підготувати обґрунтування вибору проекту. При проектуванні майбутнього виробу ефективно використовувати комп'ютерне моделювання в програмах тривимірної графіки. Це дозволяє розробити найбільш вдалий з художньої та практичної точок зору варіантів виробів, цим же економлячи на матеріалах та часі. Однією з таких програм для тривимірної графіки є 3D Studio Max. [1]. Існує також програмне забезпечення для автоматизованого розкрою листових матеріалів – ДСП, фанери, мету, скла, пласмас та ін., яка дозволяє значно підвищити ефективність і скоротити час формування карт розкрою, крім того є програмне забезпечення для оптимального розкрою прямокутних листів на деталі прямокутної форми. Все це сприяє осучасненню змісту гурткових занять з декоративно-прикладного мистецтва та дозволяє автоматизувати та прискорити певні рутинні операції. Нині науково-технічний прогрес настільки пішов уперед, що механізуються не лише загальновідомі деревообробні галузі, а й певні види декоративно-прикладного мистецтва. Зменшення трудомісткості процесу різблення

можна завдяки використанню координатних верстатів, призначених для фрезерування в тривимірному просторі.

Пізнання власних можливостей учнів відбувається під впливом спілкування, що є сильним побудником пізнавального інтересу. Ефект його перевірений і практикою, і спеціальними дослідженнями. У результаті спілкування з учасниками діяльності інтерес насичується інформацією, оскільки знання, особливо в сучасних умовах широкого розгалуження засобів масової комунікації, школярі одержують не тільки в школі, але і з інших джерел.

У спілкуванні відбувається порівняння власних успіхів з успіхами товаришів, результати діяльності оцінюються іншими на вистовках виробів гуртка, та в процесі трудової діяльності, також відбувається обмін досвідом, сам же школяр бере участь в оцінці діяльності товаришів. Завдяки можливості бачити себе через діяльність інших зміцнюється інтерес, що тепер звернений до самопізнання, що поглиблює і збагачує не тільки інтерес до навчання, але і розвиток особистості в цілому.

Загальноновизнаним стимулом, що робить вплив на розвиток пізнавального інтересу, є успіх, після виготовлення учнями свого виробу, що викликає позитивні переживання, задоволення, почуття власної гідності. Успішна діяльність завжди стимулює своє продовження. У цих умовах школяр не фіксує час: він готовий працювати над невирішеною задачею навіть дома. Для створення ситуації успіху необхідна індивідуалізація завдань, їхнє поступове ускладнення з урахуванням можливостей учня, допомога в подоланні перешкод, що зустрічаються, створення спеціальних навчальних ситуацій, у яких невпевнений у собі учень може пережити радість успіху.

У загальній спрямованості особистості підлітка пізнавальний інтерес знаменує собою інтелектуальний та емоційний відгук на явища навколишньої дійсності. Тому в трудовій діяльності під впливом

пізнавального інтересу школяр може відчутити задоволення і радість від пізнавання нового.

В організації гурткової роботи з декоративно-прикладного мистецтва необхідно урізноманітнити можливий перелік виробів, постійно удосконалювати способи пізнавальної діяльності учнів.

1. По кожному напрямку діяльності намітити систему ускладнення вправ, що вимагають оволодіння більш складними уміннями.

2. Включати завдання, що сприяють розвитку кмітливості, отриманню нових знань та умінь, визначенні найбільш доцільних способів виготовлення виробу.

3. Ставити завдання, що вимагають дослідницького підходу.

4. Практикувати завдання, що вимагають застосування знань та умін у повсякденному житті.

5. Розвивати і підтримувати творчий початок, що вимагає активного спостереження, уяви, самостійності мислення.

6. Диференціювати об'єкти праці для різних груп учнів. Складати кілька варіантів завдань різного ступеня складності, пропонувати їх вільний вибір.

Пошук найважливіших шляхів спонукання учнів до навчання є необхідною умовою розвитку інтересів учнів до гурткових занять. У цьому плані можна запропонувати наступне:

1. Оживляти елементами цікавості з врахуванням виду декоративно-прикладного мистецтва.

2. Використовувати вплив засобів мистецтва (показ репродукцій картин, скульптур, пам'ятників архітектури, готових зразків виробів декоративно-прикладного мистецтва, народних промислів та інше).

3. Спонукати учнів задавати питання вчителю, товаришам.

4. Розвивати колективний аналіз процесу і результатів роботи окремих учнів (рецензії на роботи та вироби, обговорення послідовності виконання завдань, способів обробки та інше).

5. Практикувати індивідуальні завдання, що вимагають знань та умінь, що виходять за межі програми (вивчення додаткової літератури, виготовлення спеціальних пристосувань, моделей та інше).

6. Використовувати широкий кругозір окремих учнів у цікавлячій їхній області як додаткове джерело знань для інших школярів.

7. Рекомендувати додаткову наукову, науково-популярну, для різних груп учнів по кожному напрямку декоративно-прикладного мистецтва.

У школі важливо створювати атмосферу інтересу до знань, прагнення шукати, досліджувати, діяти, розвивати технічну кмітливість.

В процесі гурткової роботи з декоративно-прикладного мистецтва необхідно розв'язати дві взаємозалежні задачі:

1. Виявлення пізнавальних інтересів та індивідуальних схильностей в окремих учнів.

2. Цілеспрямований вплив на їхнє зміцнення, розвиток і поглиблення. Розв'язання цих задач може протікати послідовно та одночасно.

Трудова підготовка в розвинутих країнах світу значною мірою пов'язана з образотворчим мистецтвом, конструюванням, дизайном, що дає змогу формувати якості, необхідні працівнику в умовах сучасного виробництва, високоякісної праці. Це необхідно для виховання всебічно розвинутої особистості, яка вміє використовувати набуті знання, закріплювати і розширювати їх, систематизувати; яка вдосконалює свої вміння, формує навички в роботі з різними видами обладнань; яка вміє виражати свій задум за допомогою малюнка, креслення, створення різних предметів, у тому числі зразків декоративно-прикладного мистецтва.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гирина Д.С. Моделирование изделий декоративно-прикладного искусства в программе 3D Studio Max // Школа и производство – 2005. - №7. – с. 45-56.

2. Иванов В.Г. Особенности интересов учащихся подростков. // Проблемы возрастной педагогики – М.: Изд-во АПН РСФСР, 1960. – 234 с.
3. Морозова Н.Г. Учителю о познавательном интересе. – М.: Знание, 1979. – 47 с.
4. Сидоренко О., Коломієць Т. Використання комп'ютерних технологій для стилізації малюнків під різні види художньо-творчих робіт // Трудова підготовка з закладах освіти – 2004. – №3. – с. 33-35.
5. Щукина Г.И. Педагогические проблемы формирования познавательных интересов учащихся. – М.: Педагогика, 1988. – 208 с.